
НОГІНСЬКА А.О.,
кандидат педагогічних наук,
доцент

ФЕДОРОВА І.В.,
викладач,
Одеський державний аграрний
університет,
м. Одеса

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-АГРАРІЇВ

У статті досліджується роль морально-етичної компетенції в навчально-виховному процесі студентів вищих аграрних навчальних закладів.

Ключові слова: культура, фахівці-аграрії, морально-етична компетенція, навчально-виховний процес, навчальні заклади.

В статье исследуется роль морально-этической компетенции в учебно-воспитательном процессе студентов высших аграрных учебных заведений.

Ключевые слова: культура, специалисты аграрии, морально-этическая компетенция, учебно-воспитательный процесс, учебные заведения.

The article examines the role of moral and ethical competence in the educational process of students of higher agrarian educational institutions.

Key words: culture, specialists, farmers, moral and ethical competence, educational process, educational institutions.

Для формування культури студентів велике значення має набуття морально-етичної компетенції. Морально-етичне виховання – це направлений вплив суб'єкта на об'єкт з метою формування у останнього певних моральних якостей як відносно стабільних морально-психологічних особливостей людини, що проявляються в її поведінці, відношенні до себе і до інших. Особливістю морально-етичної компетенції є те, що воно не готує людину до виконання певного предметного виду діяльності. Моральні якості особистості проявляються у кожному виді соціальної діяльності. Тому морально-етична компетентність формує морально-психологічних риси особистості, типові риси характеру, які визначають суспільно корисну орієнтацію у всіх сферах життєдіяльності людини.

Аналіз останніх досліджень. Проблемою дослідження культури займалися такі вчені, як Румянцева З.П., Соломатін Н.А (Норми, які виникли в робітничій групі) [1, с.145]; Кабушкін Н.И. (Правила гри, що діють в організації, прийоми і навички, які повинен опанувати новачок, щоб бути прийнятним у члени організації) [2, с.68]; Кібанов А.Я. (Повторювані моделі поведінки, що спостерігаються, у взаєминах людей.) [3, с.14]; Головними елементами культури, більшість авторів називає: людський фактор, лояльність працівника до організації, набір традицій,

що впливають на зміну внутрішньої структури професійного колективу.

Таким чином, культуру можна визначити як набір матеріальних і духовних цінностей, переконань, негласних угод і норм, які поділяють усі члени організації.

На думку вчених, матеріальна культура – це предмет ремесел, виробництва, техніка, технологія, споруди, знаряддя праці, тобто артефакти (усе те, що зроблено руками людини). Артефакти мають певне змістовне навантаження, символічне значення, а також становити певну цінність для членів суспільства. Вони концентрують навколо себе значення, зрозумілі всім носіям культури.

Під духовною (тобто нематеріальною) культурою дослідники визначають все те, що не має безпосереднього матеріального субстрату, виражається лише опосередковано у продуктах матеріальної культури: мові, ідеології, знаннях, цінностях, звичаях.

Між духовною і матеріальною культурою немає чітких розбіжностей, вони є начебто різними боками однієї монети. [4, с. 414-415] Елементів, що входять до складу нематеріальної культури, не можна торкнутися, але вони існують у нашій свідомості і постійно підтримуються у процесі соціальної взаємодії людей у суспільстві. Тому при дослідженні культури майбутніх фахівців-аграріїв важливим є формування морально-етичної компетен-

ції, де варто враховувати внутрішній світ людини. Він неповторний у своїй індивідуальності, несхожий з культурним рівнем, життєвим досвідом, інтересами, схильностями, смаками, психологічними рисами. Особистісне середовище – важливий моральний детермінуючий фактор, що визначає ступінь впливу соціального мікро- і макросередовища. Тому формування особистісного середовища є важливим завданням в системі морально-етичної компетенції.

Формування морально-етичної компетентності передбачає діалектичну єдність суб'єкта і об'єкта виховання. Конкретним суб'єктом виховання студентства виступає колектив академічної групи як суспільна і державна організація, яка наділена певними виховними функціями, а об'єктом – особистість студента.

Сучасне життя в трудовому колективі характеризується новим образом життя, що висуває зростаючі вимоги до моральності особистості, та її потреб. У структурі потреб фахівця, випускника вnz повинні домінувати вищі потреби: творчої змістовної праці, суспільної діяльності, потреби пізнавальні, естетичні, моральні.

У ході формування морально-етичної компетентності у студентів аграріїв вирішуються складні соціально-психологічні і педагогічні проблеми. Складність цього процесу полягає в тому, що моральний вигляд особистості включає в себе багато різних якостей, в яких проявляються її відношення до праці, суспільства.

Однією із проблем формування морально-етичної компетенції є перетворення моральних, правових, естетичних поглядів, впевненості в стійких мотивах поведінки. Тільки розкриваючи справжні мотиви поведінки, можна судити про окремі вчинки і дії особис-

тості, давати їм оцінку, передбачити можливість їх повторення. Моральні мотиви виростають на основі моральних потреб. Останнє стає мотивом тоді, коли людина отримує особистісне задоволення, беручи участь у суспільно корисній діяльності, усвідомлюючи її важливість для суспільства.

До проблем морально-виховної діяльності у вnz можна віднести ряд дидактичних вимог до процесу формування морально-етичної компетенції студентів: розширення, поглиблення і збагачення моральних знань; перетворення об'єктивних моральних норм у суб'єктивні потреби і формування позитивної мотивації моральної поведінки; створення конкретних ситуацій для формування активної позиції і її проявів в моральній поведінці. Ці вимоги знаходяться в тісному взаємозв'язку. Формування морально-етичних знань, не підкріплених практичною діяльністю, створює зайву вербалізацію в моральному вихованні, коли студент-аграрій, знаючи норми моралі, не керується ними в своїй поведінці і, навпаки, вчинки і діяльність, які не базуються на моральних знаннях і переконаннях, мають випадковий характер, не складають системи моральної поведінки.

У розвитку морально-етичних якостей студента важлива роль належить навчальному процесові, етико-виховному напрямку лекцій і семінарських занять. Морально-етичні якості майбутнього спеціаліста-аграрія формуються не тільки під час лекцій, семінарських занять, у ході виробничої практики, але і в процесі позааудиторної виховної роботи. Вища аграрна школа накопичила значний досвід щодо морального виховання молоді. При цьому використовуються дві основні групи методів: формування моральної свідомості (лекції, бесіди,

диспути тощо) і формування позитивного досвіду поведінки. За допомогою першої групи методів вирішується важливе завдання морально-етичного виховання – ствердження теоретичних положень у свідомості студента. Глибоке і всебічне розкриття змісту понять і принципів моралі в результаті призводить до формування переконань, регулюючих поведінку особистості, її відношення до вчинків і діяльності інших. Ці методи лежать в основі різноманітних організаційних форм впливу на особистість, які успішно використовуються в аграрних внз країни.

Формування морально-етичної компетентності у студентів-аграріїв потребує їхньої обізнаності з загально-моральними (духовними) цінностями; засвоєння морально-етичних професійних цінностей в виробничій галузі та дотримання етичних норм взаємодії. Перш за все, потрібно з'ясувати рівень їх обізнаності з загально-моральними (духовними) цінностями, дослідити вміння вирішувати моральні проблеми, з урахуванням національного менталітету, моральної аури української нації. Це є важливим завданням на часі, коли українська нація повертається у лоно витоків духовності. Формування морально-етичної компетентності передбачає пізнання основних проблем моралі, які набувають вигляду конкретних суспільних явищ. До основних моральних цінностей відносяться: свобода особистості і автономія, добро і зло, правда і неправда, насильство і ненасильство, смисл життя, щастя та насолода, егоїзм та совість, справедливість і міра її пізнання, любов і ненависть, зрада і патріотизм. До найвищих моральних цінностей відносяться щастя, любов, сім'я, дружба, свобода. Щастя пов'язане з можливістю самореалізації особистості в різних сферах

її буття, воно синтезує прагнення людини до активних дій. Любов – індивідуальне відчуття, часто поєднується з усвідомленням щастя, вона може стати натхненником творчості і великих суспільних звершень на користь однієї людини чи багатьох членів суспільства, це творче начало у всьому. Свобода вважається однією з вищих моральних цінностей людини. Моральну свободу розглядають як єдність моральної необхідності і суб'єктивної добровільності поведінки.

Для формування морально-етичної компетентності студента-аграрія є необхідним вміння давати моральну оцінку окремому вчинку та моральну оцінку діяльності в цілому, вона повинна бути конкретною, повинні бути проаналізовані умови за яких була вчинена дія. Потрібно провести аналіз як в процесі навчання розвивається (змінюється) відношення студентів до моральних цінностей та норм. Дати відповідь на питання: які моральні установки були у студентів перед початком навчання у внз і як вони розвивалися в процесі навчання; що очікують студенти від навчання в університеті; як відбувається адаптація студентів у колективі; як впливає на розвиток студентів зв'язок навчання з практикою; які фактори особливо важливі для формування особистості студента (процес навчання, професоро-викладацький склад, самостійні заняття).

Як зазначалося вище основним компонентом культури є морально-ціннісні орієнтації. Визначення морально-ціннісних орієнтацій є необхідною умовою формування морально-етичної компетентності. Ціннісна орієнтація – це вибір особистістю свого власного типу поведінки (системи вчинків), в основі якого лежать певні усвідомлені чи неусвідомлені цінності.

Морально-етична компетенція майбутніх аграріїв вимірювалася в процесі семінарських занять на початку вивчення курсів «Історії української культури» та «Педагогіки вищої школи» за такими показниками: обізнаність з загально-моральними (духовними) цінностями; знання морально-етичних професійних цінностей у аграрній галузі; дотримання етичних норм взаємодії. З цією метою було проведено анкетування. У результаті якого аналіз рівня морально-етичної компетентності студентів-аграріїв засвідчив, що при оцінюванні показника – дотримання етичних норм взаємодії – у бакалаврів високого рівня не досяг жоден із респондентів, 5% респондентів були віднесені до достатнього рівня, 25% – до середнього, а 70% респондентів – до низького. На противагу їм магістри показали вищі результати: 32% респондентів досягли високого рівня, 45% респондентів були віднесені до достатнього рівня, 13% – до середнього, а 10% респондентів – до низького.

Якісна оцінка отриманих даних щодо морально-етичної компетенції майбутніх фахівців-аграріїв дозволяє констатувати, що найбільшу кількість правильних відповідей було отримано на питання про те як стати моральною людиною. А найменшу кількість правильних відповідей було дано на питання, що є пріоритетом для моральної оцінки вчинку людини. Досить великий процент правильних відповідей дали студенти на питання про соціальне зло, на питання пов'язані з предметом та об'єктом етики. А питання пов'язані з моральною свідомістю викликали певні труднощі. Можна сказати, що студенти в основному обізнані з загально-моральними (духовними) цінностями, але знання потребують подальшого поглиблення.

Відповіді на питання пов'язані з дотриманням етичних норм взаємодії показали, що студенти бакалаври зовсім погано знають як налагоджувати стосунки в групі і дотримуватись етичних норм взаємодії в аграрній галузі. Дослідження довело, що студенти магістри оволоділи достатнім рівнем знань важливим для розуміння спільності мети і завдання аграрного виробництва. Вони усвідомили, що відсутність цих знань буде заважати їм в успішній професійній діяльності.

Результати дослідження було обговорено на засіданні методичного семінару кафедри. За результатами якого науковою спільнотою кафедри було рекомендовано підняти рівень обізнаності студентів шляхом поєднання творчої взаємодії бакалаврів та магістрів. З метою активізації пізнавальних процесів студентів бакалаврів з історії української культури та ознайомитися з історією Одеського державного аграрного університету було рекомендовано провести екскурсії до музею університету та Одеського художнього музею.

Студенти мали змогу ознайомитися з роботами українських іконописців з експозиції Одеського художнього музею, побачити на власні очі головну особливість української ікони – зв'язок з народною культурою через мажорну багатобарвність, рушникову і килимову орнаментику, наближення іконографічних типів до національних, народних, поєднання православних та католицьких, ренесансних та барокових тенденцій («Св. Юрій Змієборець», XIX століття). Перехід від ікони до світського живопису ознаменований поширенням портретів-парсун. Прикладом цього процесу є збірний образ сміливого воїна «Козака Мамає». В експозиції музею виставлено твори українських художників: графіка Та-

раса Шевченка, «Портрет полковника Євстафія Густавовича Пальменбаха» Дмитра Левицького, «Портрет С.Л. Лошкарьова» Володимира Боровиковського (учня Д.Г. Левицького) та інших. Студенти бакалаври переглянули експозицію картин видатного мариніста Івана Айвазовського, які відображають різні періоди творчості майстра протягом XIX століття («Морський вид з ченцем, що молиться» (1843), «Ранок» (1851)).

Експурсія є тематичним подорожуванням у певному середовищі. Тому студенти мали змогу поринути в різні культурні епохи не лише оглядаючи художні твори, а й витончену, гармонійну і симетричну будівлю палацу Потоцьких-Наришкіних, створену талановитим італійським архітектором Францом Боффо. Стиль класицизму підкреслює парадний вхід до будівлі – крита шестиколонна галерея. Інтер'єри палацу практично не змінилися з XIX століття. У ході експурсії студенти відвідали печери з гротом і штучно створеним водоспадом, які, за задумом архітектора, є даниною епосі романтизму.

Після відвідин музею було проведено семінар-бесіду, під час якого студенти ділилися своїми враженнями щодо побаченого та демонстрували поглиблені теоретичні знання з історії української культури. В процесі семінару-бесіди студенти показали толерантне ставлення до висловлювання однокурсників, навіть коли їхні враження різнилися.

Наступним етапом розвитку морально-етичної компетенції майбутніх аграріїв було проведення спільної експурсії до музею Університету для студентів бакалаврів, де експурсоводами виступили студенти магістри. Які не лише ознайомили студентів молодших курсів з історією розвитку

аграрної освіти на теренах Одещини, а й показали шляхи налагоджування стосунків у професійному колективі аграрної сфери через дотримання етичних норм взаємодії. Та поділилися власним досвідом, досвідом попередніх поколінь випускників ОДАУ, спогади яких широко представлені в експозиції музею, як ретроспектива від студентських досягнень до виробничих звершень.

Таким чином, експурсії до музеїв мали на меті не лише закріплення теоретичних знань, а й забезпечення розуміння зв'язку складових культури українського народу – мистецтва, етнографії, наукового знання, духовних цінностей; формування вмінь застосовувати знання з історії української культури для визначення особистої поведінки в умовах різноманіття культур і усвідомлення ролі вітчизняної культури у сучасному світовому культурному просторі.

Проведена експурсія сприяла розширенню взаємозв'язку студентів магістрів зі студентами бакалаврами. Студенти магістри активно вплинули на навчально-виховний процес студентів бакалаврів. Як наслідок студенти магістри вправлялися в педагогічній майстерності. Було виявлено, що якість підготовки магістрів як і бакалаврів буде поліпшено завдяки вдалій навчальній взаємодії студентів, які здобувають різні освітньо-кваліфікаційні рівні.

Внаслідок повторного анкетування було виявлено підвищення рівня морально-етичної компетенції за всіма показниками як у студентів бакалаврів так і у студентів магістрів.

Висновок про рівень морально-етичної компетенції досить часто формують виключно за кількісними показниками прочитаних лекцій, організованих диспутів, бесід та інших

заходів, а також за наявності чи відсутності дисциплінарних чи правових порушень. Ці показники, безумовно, важливі, але отримати виключно за їх допомогою об'єктивної картини, яка відображає зміни в морально-етичному відображенні студента, неможливо. Ми пропонуємо застосовувати міжпоколінний взаємозв'язок на різних рівнях взаємодії студентського середовища шляхом залучення студентів магістрів для формування морально-етичної компетенції та передачі досвіду.

Висновок. Можна стверджувати, що успішне формування морально-етич-

ної компетенції у студентів аграріїв неможливе без використання спеціальних методів накопичення позитивного досвіду поведінки студентів. Ця група методів має свої переваги перед теоретичними методами формування моральної свідомості, так як в їх основі лежить діяльність, яка виступає і як засіб збагачення моральної свідомості, і як метод напрацювань навичок і звичок поведінки, і як засіб перевірки готовності майбутнього фахівця-аграрія до життя і діяльності на обраному шляху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Румянцева З.П. Менеджмент організацій / З.П.Румянцева, Н.А.Саломатин – М.: Инфа-М, 2000, 145с.
2. Кабушкин Н.И. Основы менеджмента: Учебник. / Н.И.Кубышкин. – Минск: БГЭУ, 1996, 68.
3. Кибанов Н.И. Основы управления персоналом: Учебник./ А.Я.Кибанов – М.: НФРА-М, 2002 – 14с.
4. Лукашевич М.П. Соціологія. Основи загальної, соціальних і галузевих теорій: Підручник. / М.П. Лукашевич, М.В. Туленков, Ю.І.Яковенко. – К.: Каравела, 2008, 414-415 с.
5. Зима О.Г. Оцінка впливу корпоративної культури на формування кон'юнктури трудових ресурсів. / Зима О.Г. – Краматорськ: ДДМА, 2004. – 14-15с. (Збірник наукових праць. Корпоративна культура організацій ХХІ століття).